Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

6. listopadu 2018 *

„Řízení o předběžné otázce – Sociální politika – Úprava pracovní doby – Směrnice 2003/88/ES – Článek 7 – Nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok – Zánik pracovního poměru z důvodu smrti pracovníka – Vnitrostátní právní předpisy bránící vyplacení finanční náhrady za nevyčerpanou placenou dovolenou za kalendářní rok jeho dědicům – Povinnost konformního výkladu vnitrostátního práva – Listina základních práv Evropské unie – Článek 31 odst. 2 – Neuplatnitelnost v rámci sporu mezi jednotlivci“

Ve spojených věcech C-569/16 a C-570/16,

jejichž předmětem jsou dvě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podané rozhodnutími Bundesarbeitsgericht (spolkový pracovní soud, Německo), ze dne 18. října 2016, došlými Soudnímu dvoru dne 10. listopadu 2016, v řízeních

Stadt Wuppertal

proti

Marii Elisabeth Bauer (C-569/16),

a

Volker Willmeroth, jakožto vlastník TWI Technische Wartung und Instandsetzung Volker Willmeroth eK

proti

Martině Broßonn (C-570/16),

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení K. Lenaerts, předseda, J.-C. Bonichot, A. Prechal (zpravodajka), M. Vilaras, T. von Danwitz, F. Biltgen, K. Jürimäe a C. Lycourgos, předsedové senátů, M. Ilešič, J. Malenovský a E. Levits, L. Bay Larsen a S. Rodin, soudci,

generální advokát: Y. Bot,

vedoucí soudní kanceláře: A. Calot Escobar,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

* Jednací jazyk: němčina.

s ohledem na vyjádření předložená:

– za Stadt Wuppertal T. Herbertem, Rechtsanwalt,

– za M. Broßonn O. Teublerem, Rechtsanwalt,

– za Evropskou komisi M. van Beekem a T. S. Bohrem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 29. května 2018,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se týkají výkladu článku 7 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby (Úř. věst. 2003, L 299, s. 9; Zvl. vyd. 05/04, s. 381), jakož i čl. 31 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).

2 Tyto žádosti byly předloženy v rámci dvou sporů mezi ve věci C-569/16 Stadt Wuppertal (město Wuppertal, Německo) a Marií Elisabeth Bauer a ve věci C-570/16 Volkerem Willmerothem jakožto vlastníkem TWI Technische Wartung und Instandsetzung Volker Willmeroth eK a Martinou Broßonn, jejichž předmětem je odmítnutí ze strany města Wuppertal a V. Willmerotha jakožto bývalých zaměstnavatelů manželů M. E. Bauer a M. Broßonn vyplatit jim finanční náhradu za placenou dovolenou za kalendářní rok, kterou jejich manželé do data svého úmrtí nevyčerpali.

Právní rámec

Unijní právo

3 Čtvrtý bod odůvodnění směrnice Rady 93/104/ES ze dne 23. listopadu 1993 o některých aspektech úpravy pracovní doby (Úř. věst. 1993, L 307, s. 18; Zvl. vyd. 05/02, s. 197), uváděl:

„vzhledem k tomu, že Charta Společenství o základních sociálních právech pracovníků [Charta základních sociálních práv pracovníků Společenství], kterou na zasedání Evropské rady ve Štrasburku dne 9. prosince 1989 přijaly hlavy států nebo předsedové vlád jedenácti členských států, uvádí zejména v […] bodě 8 […]:

‚[…]

8. Každý pracovník v Evropském společenství má právo na odpočinek v týdnu a na placenou dovolenou za kalendářní rok, jejichž trvání musí být postupně harmonizováno v souladu s vnitrostátními zvyklostmi.

[…]‘ “

4 Jak vyplývá z bodu 1 odůvodnění směrnice 2003/88, tato směrnice, která zrušila směrnici 93/104, kodifikovala ustanovení posledně uvedené směrnice.

5 Body 4 až 6 odůvodnění směrnice 2003/88 uvádí:

„(4) Zlepšení bezpečnosti práce, pracovní hygieny a ochrany zdraví při práci je cíl, který by neměl být podřízen úvahám ryze ekonomické povahy.

(5) Všichni pracovníci by měli mít dostatečnou dobu odpočinku. Pojem ‚odpočinek' musí být vyjádřen v jednotkách času, tj. ve dnech, hodinách nebo ve zlomcích uvedených jednotek. Pracovníkům [v Evropské unii] musí být poskytnuty minimální denní, týdenní a roční doby odpočinku a přiměřené přestávky v práci. […]

(6) Při úpravách pracovní doby by mělo být přihlédnuto k zásadám Mezinárodní organizace práce, včetně těch, které se týkají noční práce."

6 Článek 7 směrnice 2003/88, který přebírá v totožném znění článek 7 směrnice 93/104, zní takto:

„1. Členské státy přijmou nezbytná opatření, aby měl každý pracovník nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok v trvání nejméně čtyř týdnů v souladu s podmínkami pro získání a přiznávání této dovolené stanovenými vnitrostátními právními předpisy nebo zvyklostmi.

2. Minimální dobu placené dovolené za kalendářní rok nelze nahradit finanční náhradou, s výjimkou případů ukončení pracovního poměru."

7 Článek 17 směrnice 2003/88 stanoví, že se členské státy mohou odchýlit od některých jejích ustanovení. V případě článku 7 této směrnice však není přípustná žádná odchylka.

Německé právo

8 Ustanovení § 7 odst. 4 Bundesurlaubsgesetz (spolkový zákon o dovolené) ze dne 8. ledna 1963 (BGBl. 1963, s. 2), ve znění ze dne 7. května 2002 (BGBl. 2002 I, s. 1529) (dále jen „BUrlG"), stanoví:

„Nelze-li dovolenou zcela nebo zčásti poskytnout z důvodu ukončení pracovního poměru, musí být proplacena."

9 Ustanovení § 1922 odst. 1 Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník, dále jen „BGB") stanoví v části nazvané „Univerzální právní nástupnictví":

„Úmrtím osoby (dědický nápad) přechází její majetek (dědictví) jako celek na jednu nebo více osob (dědice)."

Spory v původním řízení a předběžné otázky

10 Maria Elisabeth Bauer je jedinou dědičkou svého manžela, který zemřel dne 20. prosince 2010 a byl zaměstnancem města Wuppertal. Posledně uvedené město zamítlo žádost M. E. Bauer, v níž se domáhala přiznání náhrady ve výši 5 857,75 eura, která odpovídá 25 dnům placené dovolené za kalendářní rok, kterou její manžel do data svého úmrtí nevyčerpal.

11 Martina Broßonn je jedinou dědičkou svého manžela, který byl zaměstnán V. Willmerothem od roku 2003 a zemřel dne 4. ledna 2013 poté, co byl od července 2012 v pracovní neschopnosti z důvodu nemoci. Volker Willmeroth nevyhověl žádosti M. Broßonn o přiznání náhrady ve výši 3 702,72 eura odpovídající 32 dnům placené dovolené za kalendářní rok, kterou její manžel do data svého úmrtí nevyčerpal.

12 Maria Elisabeth Bauer i M. Broßonn podaly k příslušnému Arbeitsgericht (pracovní soud, Německo) žalobu na zaplacení uvedených náhrad. Žalobám bylo vyhověno a odvolání podaná městem Wuppertal a V. Willmerothem proti těmto rozsudkům vydaným v prvním stupni byla následně zamítnuta příslušným Landesarbeitsgericht (zemský pracovní soud, Německo). Město Wuppertal a V. Willmeroth podali k Bundesarbeitsgericht (spolkový pracovní soud, Německo) opravný prostředek *Revision* směřující proti těmto rozhodnutím.

13 V předkládacích rozhodnutích přijatých v každé z těchto dvou věcí předkládající soud připomíná, že Soudní dvůr již rozhodl v rozsudku ze dne 12. června 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), že článek 7 směrnice 2003/88 musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátním právním předpisům nebo praxi, podle nichž nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok zaniká bez nároku na finanční náhradu za nevyčerpanou dovolenou, pokud pracovní poměr zanikne z důvodu smrti pracovníka.

14 Předkládající soud si nicméně klade otázku, zda je tomu tak i v případě, kdy vnitrostátní právo vylučuje, aby taková finanční náhrada byla součástí pozůstalosti.

15 V tomto ohledu uvedený soud uvádí, že § 7 odst. 4 BUrlG vykládaný ve spojení s § 1922 odst. 1 BGB má totiž za následek to, že nárok pracovníka na placenou dovolenou za kalendářní rok zaniká jeho smrtí, takže nemůže být přeměněn na nárok na finanční náhradu ani se stát součástí pozůstalosti. Předkládající soud dále upřesňuje, že jakýkoli jiný výklad těchto ustanovení by byl *contra legem*, a proto nemůže být přijat.

16 Předkládající soud přitom připomíná, že Soudní dvůr rozhodl v rozsudku ze dne 22. listopadu 2011, KHS (C-214/10, EU:C:2011:761), že nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok může zaniknout po patnácti měsících od skončení příslušného roku, jelikož už nemůže naplnit účel tohoto nároku, tedy umožnit pracovníkovi odpočinout si a poskytnout mu čas na uvolnění a mimopracovní zájmy. Kromě toho předkládající soud uvádí, že tento účel patrně nemůže být naplněn, ani pokud dotyčná osoba zemře, a klade si otázku, zda by zánik nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok nebo na finanční náhradu za nevyčerpanou placenou dovolenou za kalendářní rok nemohl být v posledně uvedeném případě rovněž připuštěn. Podle tohoto soudu by opačné rozhodnutí ostatně znamenalo, že účelem minimální placené dovolené za kalendářní rok zaručené směrnicí 2003/88 a Listinou je taktéž zajištění ochrany dědiců zemřelého pracovníka.

17 V tomto kontextu si předkládající soud dále klade otázku, zda článek 7 směrnice 2003/88 a čl. 31 odst. 2 Listiny mohou mít takový účinek, že zaměstnavateli kladou povinnost vyplatit finanční náhradu za nevyčerpanou placenou dovolenou za kalendářní rok dědicům pracovníka bez ohledu na to, že v projednávaném případě ustanovení vnitrostátního práva uvedená v bodě 15 výše takovou možnost vylučují.

18 S poukazem na to, že ve věci C-570/16 vedou spor dva jednotlivci, si předkládající soud konečně klade otázku, zda případný přímý účinek uvedených ustanovení unijního práva může působit též v takovém kontextu.

19 Za těchto podmínek se Bundesarbeitsgericht (spolkový pracovní soud) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky, přičemž první otázka je ve stejném znění položena ve věcech C-569/16 a C-570/16, zatímco druhá otázka je položena pouze ve věci C-570/16:

„1) Přiznává článek 7 směrnice [2003/88] nebo čl. 31 odst. 2 [Listiny] dědici pracovníka zemřelého za období, v němž uvedený pracovník vykonával pracovní činnost, nárok na finanční náhradu za minimální dovolenou za kalendářní rok, na kterou měl pracovník nárok před svou smrtí, což je podle § 7 odst. 4 [BUrlG] ve spojení s § 1922 odst. 1 [BGB] vyloučeno?

2) Pokud je odpověď na první otázku kladná, platí i pro případy, kdy pracovněprávní vztah byl uzavřen mezi dvěma jednotlivci?“

K předběžným otázkám

K přípustnosti

20 Martina Broßonn zpochybňuje přípustnost žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce zaprvé proto, že Soudní dvůr již rozhodl ve svém rozsudku ze dne 12. června 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), že článek 7 směrnice 2003/88 brání takovým vnitrostátním právním předpisům nebo praxi, jako jsou předpisy a praxe dotčené v původních řízeních, podle nichž v případě úmrtí pracovníka nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok zaniká bez nároku na finanční náhradu za nevyčerpanou placenou dovolenou za kalendářní rok. Konstatování, že toto ustanovení nebrání takové vnitrostátní právní úpravě v rozsahu, v němž vylučuje, aby tato náhrada mohla být převedena na dědice, by přitom způsobilo neúčinnost vodítka vyplývajícího z tohoto rozsudku Soudního dvora. Zadruhé podle velké části vnitrostátních soudů a vnitrostátní právní nauky lze vnitrostátní právní úpravu, která je předmětem sporů v původním řízení, vykládat způsobem, který je v souladu s tímto vodítkem.

21 V tomto ohledu je však třeba zaprvé připomenout, že i v případě existence judikatury Soudního dvora, která řeší dotčenou právní otázku, mají vnitrostátní soudy nadále možnost se obrátit na Soudní dvůr, pokud to považují za vhodné, aniž okolnost, že ustanovení, jejichž výklad je požadován, již byla předmětem výkladu Soudního dvora, brání tomu, aby Soudní dvůr rozhodl znovu (rozsudek ze dne 17. července 2014, Torresi, C-58/13 a C-59/13, EU:C:2014:2088, bod 32 a citovaná judikatura).

22 Z toho vyplývá, že to, že Soudní dvůr ve svém rozsudku ze dne 12. června 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), již vyložil článek 7 směrnice 2003/88 ve vztahu k téže vnitrostátní právní úpravě, která je předmětem sporů v původním řízení, nemůže v projednávaných věcech vést k nepřípustnosti položených otázek.

23 Zadruhé podle ustálené judikatury přísluší v rámci spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy založené článkem 267 SFEU pouze vnitrostátnímu soudu, kterému byl spor předložen a který musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, aby s ohledem na konkrétní okolnosti věci posoudil jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání svého rozsudku, tak relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru. Týkají-li se tedy položené otázky výkladu unijního práva, je Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodnout (rozsudek ze dne 6. března 2018, SEGRO a Horváth, C-52/16 a C-113/16, EU:C:2018:157, bod 42 a citovaná judikatura).

24 Odmítnutí žádosti podané vnitrostátním soudem je možné pouze tehdy, pokud je zjevné, že požadovaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny (rozsudek ze dne 6. března 2018, SEGRO a Horváth, C-52/16 a C-113/16, EU:C:2018:157, bod 43 a citovaná judikatura).

25 Pokud jde v tomto ohledu o argument M. Broßonn, podle kterého by vnitrostátní právní úprava, která je předmětem sporů v původním řízení, mohla být vykládána tak, aby byla v souladu s článkem 7 směrnice 2003/88, jak ho vyložil Soudní dvůr v rozsudku ze dne 12. června 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), je zajisté pravda, že otázka, zda vnitrostátní ustanovení musí v rozsahu, v němž je v rozporu s unijním právem, zůstat nepoužito, vyvstává pouze tehdy, není-li možný žádný konformní výklad tohoto ustanovení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 24. ledna 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, bod 23).

26 Je však třeba rovněž připomenout, že zásada konformního výkladu vnitrostátního práva má určité meze. Povinnost vnitrostátního soudu přihlížet k obsahu směrnice, pokud vykládá a používá relevantní pravidla vnitrostátního práva, je tak omezena obecnými právními zásadami a nemůže sloužit jako základ pro výklad vnitrostátního práva *contra legem* (rozsudek ze dne 24. ledna 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, bod 25 a citovaná judikatura).

27 Jak přitom vyplývá z bodu 15 tohoto rozsudku, ve věcech v původním řízení je předkládající soud podle svých slov konfrontován právě s takovým omezením. Podle něj totiž nelze § 7 odst. 4 BUrlG ve spojení s § 1922 odst. 1 BGB vykládat v souladu s článkem 7 směrnice 2003/88, jak ho vyložil Soudní dvůr v rozsudku ze dne 12. června 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755).

28 Za těchto podmínek nelze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce považovat za nepřípustné v rozsahu, v němž se položené otázky týkají toho, zda ustanovení unijního práva, na která odkazují, mohou mít v případě nemožnosti takového konformního výkladu vnitrostátního práva za následek to, že je vnitrostátní soud případně povinen nepoužít uvedenou vnitrostátní právní úpravu konkrétně v rámci sporu mezi dvěma jednotlivci.

29 Vzhledem k výše uvedeným úvahám musí být žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce považovány za přípustné.

K věci samé

Úvodní poznámky

30 Je třeba uvést, jak vyplývá z odůvodnění předkládacích rozhodnutí popsaného v bodech 13 až 17 tohoto rozsudku, v jehož světle je třeba vykládat otázku ve věci C-569/16 a první otázku ve věci C-570/16, že se uvedené otázky skládají ze dvou odlišných částí.

31 Zaprvé podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 7 směrnice 2003/88 a čl. 31 odst. 2 Listiny vykládány v tom smyslu, že brání takové právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, a zda by výklad přijatý Soudním dvorem v rozsudku ze dne 12. června 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), neměl být v tomto ohledu přehodnocen nebo překvalifikován.

32 Zadruhé a za předpokladu, že Soudní dvůr potvrdí uvedený výklad, se předkládající soud táže, zda tato ustanovení unijního práva musí být vykládána tak, že mají přímý účinek, takže vnitrostátní soud by byl nucen nepoužít takovou vnitrostátní právní úpravu v rozsahu, v němž nemůže být vykládána způsobem, který je v souladu s požadavky uvedených ustanovení.

33 V druhé otázce ve věci C-570/16 se konečně předkládající soud táže, zda takový účinek spočívající v nepoužití dotčené vnitrostátní právní úpravy může rovněž nastat v rámci sporu mezi dvěma jednotlivci.

34 Za těchto podmínek je třeba nejprve zkoumat první část otázky položené ve věci C-569/16, jakož i první část první otázky položené ve věci C-570/16 a poté s ohledem na jejich souvislost společně druhou část uvedených otázek a druhou otázku položenou ve věci C-570/16.

K první části otázky ve věci C-569/16 a k první části první otázky ve věci C-570/16

35 Podstatou první části otázky předkládajícího soudu ve věci C-569/16, která je totožná s první částí jeho první otázky ve věci C-570/16, je, zda musí být článek 7 směrnice 2003/88 a čl. 31 odst. 2 Listiny vykládány v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve

věcech v původním řízení, podle níž v případě, že pracovní poměr zanikne z důvodu smrti pracovníka, zaniká nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok nabytý na základě těchto ustanovení, kterou pracovník do data svého úmrtí nevyčerpal, bez nároku na finanční náhradu za tuto dovolenou, která by mohla přejít na dědice pracovníka v rámci dědictví.

36 Co se týče zaprvé článku 7 směrnice 2003/88, je třeba připomenout, jak uvádí předkládající soud, že v rozsudku ze dne 12. června 2014, Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), který byl vydán ve věci, jež měla obdobný skutkový kontext jako projednávané spojené věci a která se týkala téže vnitrostátní právní úpravy, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, Soudní dvůr v bodě 30 rozhodl, že uvedené ustanovení unijního práva musí být vykládáno v tom smyslu, že brání takovým vnitrostátním právním předpisům nebo praxi, podle nichž nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok zaniká bez nároku na finanční náhradu za nevyčerpanou dovolenou, pokud pracovní poměr zanikne z důvodu smrti pracovníka.

37 Jak vyplývá z předkládacích rozhodnutí a z bodů 14 až 16 tohoto rozsudku, předkládající soud však má určité pochybnosti ohledně výkladu podaného Soudním dvorem zejména z toho důvodu, že účel nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok, tedy umožnit pracovníkovi odpočinout si a poskytnout mu čas na uvolnění a mimopracovní zájmy, už podle něj patrně nelze naplnit, jakmile dotyčná osoba zemře.

38 V tomto ohledu je třeba nejprve připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora musí být nárok každého pracovníka na placenou dovolenou za kalendářní rok považován za zásadu sociálního práva Unie zvláštního významu, od níž se není možno odchýlit a jejíž provedení příslušnými vnitrostátními orgány musí být uskutečněno pouze v mezích výslovně uvedených ve směrnici 2003/88 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. června 2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, bod 15 a citovaná judikatura). Stejně tak ve snaze zajistit dodržování tohoto základního práva zakotveného unijním právem nelze článek 7 směrnice 2003/88 vykládat restriktivně na újmu právům, která pracovník z tohoto článku vyvozuje (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. června 2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, bod 22 a citovaná judikatura).

39 Z ustálené judikatury vyplývá, že nárok na dovolenou za kalendářní rok je pouze jednou ze složek práva na placenou dovolenou za kalendářní rok jakožto základní zásady sociálního práva Unie a že jeho součástí je i nárok na proplacení dovolené. Výraz „placená dovolená za kalendářní rok“ užívaný unijním normotvůrcem konkrétně v článku 7 směrnice 2003/88 totiž znamená, že za období dovolené za kalendářní rok ve smyslu této směrnice musí být zachována odměna pracovníka. Pracovník musí jinými slovy během této doby odpočinku a relaxace nadále pobírat obvyklou odměnu (rozsudek ze dne 12. června 2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, body 20 a 21, jakož i citovaná judikatura).

40 Proplacení dovolené stanovené v čl. 7 odst. 1 směrnice 2003/88 má za cíl umožnit pracovníkovi skutečně čerpat dovolenou, na niž má nárok (rozsudek ze dne 16. března 2006, Robinson-Steele a další, C-131/04 a C-257/04, EU:C:2006:177, bod 49).

41 Podle ustálené judikatury Soudního dvora má totiž nárok na dovolenou za kalendářní rok stanovený v článku 7 směrnice 2003/88 umožnit pracovníkovi, aby si odpočinul od vykonávání úkolů, které mu ukládá pracovní smlouva, a poskytnout mu čas na uvolnění a mimopracovní zájmy (rozsudek ze dne 20. července 2016, Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, bod 34 a citovaná judikatura).

42 Vzhledem k tomu, že čl. 7 odst. 2 směrnice 2003/88 stanoví, že minimální dobu dovolené za kalendářní rok nelze nahradit finanční náhradou s výjimkou případů ukončení pracovního poměru, zajišťuje rovněž, aby pracovník mohl využít doby skutečného odpočinku v zájmu účinné ochrany jeho bezpečnosti a zdraví (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. března 2006, Robinson-Steele a další, C-131/04 a C-257/04, EU:C:2006:177, bod 60 a citovaná judikatura).

43 Pokud dojde k ukončení pracovního poměru, není již ve skutečnosti možné placenou dovolenou za kalendářní rok, na kterou měl pracovník nárok, vyčerpat. Aby se předešlo tomu, že kvůli této nemožnosti nebude pracovník moci tohoto nároku, byť i v peněžité formě, vůbec využít, stanoví čl. 7 odst. 2 směrnice 2003/88, že pracovník má nárok na finanční náhradu za nevyčerpané dny dovolené za kalendářní rok (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 20. ledna 2009, Schultz-Hoff a další, C-350/06 a C-520/06, EU:C:2009:18, bod 56; ze dne 12. června 2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, bod 17, jakož i ze dne 20. července 2016, Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, bod 27).

44 Toto ustanovení nestanoví pro vznik nároku na finanční náhradu jinou podmínku než tu, že pracovní poměr skočil a pracovník nevyčerpal všechnu dovolenou za kalendářní rok, na kterou měl nárok ke dni ukončení tohoto poměru (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. června 2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, bod 23).

45 Důvod ukončení pracovního poměru tak není relevantní pro nárok na finanční náhradu stanovený v čl. 7 odst. 2 směrnice 2003/88 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. července 2016, Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, bod 28).

46 I když úmrtí pracovníka zajisté má, jak uvádí předkládající soud, nevyhnutelně za následek, že tento pracovník již nebude moci využít dobu odpočinku a relaxace spojenou s nárokem na placenou dovolenou za kalendářní rok, na kterou měl nárok k datu svého úmrtí, nelze připustit, aby taková okolnost se zpětnou účinností vedla k úplné ztrátě takto nabytého nároku, který, jak bylo uvedeno v bodě 39 tohoto rozsudku, zahrnuje druhou složku stejného významu, a sice nárok na proplacení této dovolené (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. června 2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, bod 25).

47 V tomto ohledu je rovněž třeba uvést, že Soudní dvůr již rozhodl, že čl. 7 odst. 2 směrnice 2003/88 musí být vykládán v tom smyslu, že pracovník má při odchodu do důchodu nárok na finanční náhradu za placenou dovolenou za kalendářní rok, kterou nevyčerpal například proto, že svou funkci nevykonával z důvodu nemoci (viz rozsudek ze dne 20. července 2016, Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, body 31 a 32, jakož i citovaná judikatura). Takový pracovník přitom také nemůže využít dovolené jako doby určené k tomu, aby si mohl odpočinout a zrelaxovat se s ohledem na budoucí výkon své profesní činnosti, jelikož v zásadě vstoupil do doby profesionální nečinnosti a vlastně této placené dovolené za kalendářní rok konkrétně využívá pouze v její peněžité formě.

48 Kromě toho, pokud jde o jeho finanční složku, má nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok nabytý pracovníkem čistě peněžitou povahu a jako takový se proto má stát majetkem příslušné osoby, takže její úmrtí jí nemůže se zpětnou účinností o tento majetek připravit, a v důsledku toho zbavit ty, na které má tento majetek přejít v rámci dědictví, možnosti skutečně využít této majetkové složky nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok.

49 Zánik nároku pracovníka na placenou dovolenou za kalendářní rok a s ním souvisejícího nároku na vyplacení náhrady za nevyčerpanou dovolenou v případě ukončení pracovního poměru, aniž měl pracovník ve skutečnosti možnost tento nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok uplatnit, by totiž ohrožoval samotnou podstatu tohoto práva na dovolenou (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. září 2013, Přezkum Komise v. Strack, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, bod 32).

50 Přiznání peněžité náhrady v případě, že pracovní poměr skončil v důsledku smrti pracovníka, se tak ukazuje jako nezbytné pro zajištění užitečného účinku nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok přiznaného pracovníkovi (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. června 2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, bod 24).

51 Zadruhé je třeba poznamenat, že nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok má jakožto zásada sociálního práva Unie nejen zvláštní význam, ale je také výslovně uveden v čl. 31 odst. 2 Listiny, které čl. 6 odst. 1 SEU přiznává stejnou právní sílu jako Smlouvám (rozsudek ze dne 30. června 2016, Sobczyszyn, C-178/15, EU:C:2016:502, bod 20 a citovaná judikatura).

52 Základní práva takto zaručená v unijním právním řádu se přitom uplatní ve všech situacích, které se řídí unijním právem (rozsudek ze dne 15. ledna 2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, bod 42 a citovaná judikatura).

53 Vzhledem k tomu, že vnitrostátní právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení provádí směrnici 2003/88, čl. 31 odst. 2 Listiny se použije na věci v původním řízení (obdobně viz rozsudek ze dne 15. ledna 2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, bod 43).

54 V tomto ohledu ze samotného znění čl. 31 odst. 2 Listiny nejprve vyplývá, že uvedené ustanovení zakotvuje „právo“ každého pracovníka na „každoroční placenou dovolenou“.

55 Podle vysvětlení k článku 31 Listiny, k nimž má být podle čl. 6 odst. 1 třetího pododstavce SEU a čl. 52 odst. 7 Listiny přihlíženo při jejím výkladu, je dále čl. 31 odst. 2 Listiny založen na směrnici 93/104 a na článku 2 Evropské sociální charty, podepsané dne 18. října 1961 v Turíně a revidované dne 3. května 1996 ve Štrasburku, a na bodu 8 Charty základních sociálních práv pracovníků Společenství, přijaté na zasedání Evropské rady konaném dne 9. prosince 1989 ve Štrasburku (rozsudek ze dne 19. září 2013, Přezkum Komise v. Strack, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, bod 27).

56 Jak přitom vyplývá z bodu 1 odůvodnění směrnice 2003/88, tato směrnice kodifikovala směrnici 93/104 a článek 7 směrnice 2003/88, který upravuje nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok, má stejné znění jako článek 7 směrnice 93/104 (rozsudek ze dne 19. září 2013, Přezkum Komise v. Strack, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, bod 28).

57 V tomto kontextu je třeba konečně připomenout, že Soudní dvůr již měl příležitost upřesnit, že pojem „placená dovolená za kalendářní rok“ uvedený v čl. 7 odst. 1 směrnice 2003/88, který musí být postaven na roveň pojmu „každoroční placená dovolená“ uvedenému v čl. 31 odst. 2 Listiny, znamená, že za období dovolené za kalendářní rok ve smyslu těchto ustanovení musí být zachována odměna a že pracovník musí jinými slovy obdržet obvyklou odměnu za tuto dobu odpočinku (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 15. září 2011, Williams a další, C-155/10, EU:C:2011:588, body 18 a 19).

58 Jak bylo připomenuto v bodě 39 tohoto rozsudku, nárok na dovolenou za kalendářní rok je pouze jednou ze složek práva na placenou dovolenou za kalendářní rok, které je základní zásadou sociálního práva Unie odrážející se v článku 7 směrnice 93/104 a článku 7 směrnice 2003/88 a je nyní výslovně zakotveno jakožto základní právo v čl. 31 odst. 2 Listiny. Vedle nároku na proplacení dovolené tak toto základní právo rovněž zahrnuje jakožto nárok úzce spjatý s nárokem na „placenou“ dovolenou za kalendářní rok i nárok na finanční náhradu za dovolenou za kalendářní rok, která nebyla při ukončení pracovního poměru vyčerpána.

59 V tomto ohledu může být toto právo omezeno pouze za předpokladu, že budou respektovány přísné podmínky stanovené v čl. 52 odst. 1 Listiny a zejména podstata tohoto práva. Členské státy se tak nemohou odchýlit od zásady vyplývající z článku 7 směrnice 2003/88 vykládaného ve světle čl. 31 odst. 2 Listiny, podle níž nabytý nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok nezaniká uplynutím referenčního období nebo období převoditelnosti stanoveného vnitrostátním právem, pokud pracovník nemohl čerpat dovolenou (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. listopadu 2017, King, C-214/16, EU:C:2017:914, bod 56).

60 Jak bylo připomenuto v bodě 46 tohoto rozsudku, stejně tak je vyloučeno, aby členské státy rozhodly, že ukončení pracovního poměru z důvodu úmrtí vede se zpětnou účinností k úplné ztrátě nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok nabytého pracovníkem, jelikož takový nárok kromě nároku na

dovolenou jako takovou zahrnuje i druhou složku stejného významu, a sice nárok na proplacení dovolené, který odůvodňuje vyplatit dotčené osobě nebo jejím dědicům finanční náhradu do výše dovolené za kalendářní rok, která nebyla při ukončení pracovního poměru vyčerpána.

61 Článek 31 odst. 2 Listiny tak má konkrétně za následek, pokud jde o situace spadající do její působnosti, že členské státy nesmějí přijmout právní úpravu, v jejímž důsledku úmrtí pracovníka vede se zpětnou účinností ke ztrátě nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok, který nabyl do data svého úmrtí, a tudíž ke ztrátě nároku na finanční náhradu, která ji nahrazuje jakožto majetková složka tvořící tento nárok, pro jeho dědice.

62 S ohledem na výše uvedené a na to, co bylo mimo jiné připomenuto v bodech 38 až 50 tohoto rozsudku, je třeba konstatovat, že pokud pracovní poměr zanikne z důvodu smrti pracovníka, vyplývá nejen z čl. 7 odst. 2 směrnice 2003/88, ale rovněž z čl. 31 odst. 2 Listiny, že s cílem zabránit tomu, aby základní právo na placenou dovolenou za kalendářní rok nabyté tímto pracovníkem včetně jeho majetkové složky se zpětnou účinností zaniklo, může právo dotčené osoby na finanční náhradu za nevyčerpanou dovolenou přejít na její dědice v rámci dědictví.

63 Z toho vyplývá, že na první část otázky ve věci C-569/16 a první část první otázky ve věci C-570/16 je třeba odpovědět tak, že článek 7 směrnice 2003/88 a čl. 31 odst. 2 Listiny musí být vykládány v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, podle níž v případě, že pracovní poměr zanikne z důvodu smrti pracovníka, zaniká nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok nabytý na základě těchto ustanovení, kterou pracovník do data svého úmrtí nevyčerpal, bez nároku na finanční náhradu za tuto dovolenou, která by mohla přejít na dědice uvedeného pracovníka v rámci dědictví.

Ke druhé části otázky ve věci C-569/16, jakož i ke druhé části první otázky a druhé otázce ve věci C-570/16

64 Podstatou druhé části otázky předkládajícího soudu ve věci C-569/16, jakož i druhé části jeho první otázky ve věci C-570/16 je, zda se v případě nemožnosti vykládat takovou vnitrostátní právní úpravu, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, tak, aby byla v souladu s článkem 7 směrnice 2003/88 a čl. 31 odst. 2 Listiny, musí být tato ustanovení unijního práva vykládána v tom smyslu, že mají za následek to, že vnitrostátní soud nesmí takovou vnitrostátní právní úpravu použít a dědicům zemřelého pracovníka musí být poskytnuta od jeho bývalého zaměstnavatele finanční náhrada za placenou dovolenou za kalendářní rok, na niž získal nárok na základě těchto ustanovení a kterou tento pracovník nevyčerpal. Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu ve věci C-570/16 je, zda se takový výklad uvedených ustanovení unijního práva použije v tomto případě rovněž v rámci sporu mezi dědicem zemřelého pracovníka a bývalým zaměstnavatelem tohoto pracovníka, má-li tento zaměstnavatel postavení jednotlivce.

65 Úvodem je třeba připomenout, že otázka, zda se vnitrostátní ustanovení nepoužije v rozsahu, v němž je v rozporu s unijním právem, vyvstává pouze tehdy, nelze-li toto ustanovení vykládat v souladu s tímto právem.

66 V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že vnitrostátní soudy jsou při použití vnitrostátního práva povinny vykládat vnitrostátní právo v co možná největším rozsahu ve světle znění a účelu dotčené směrnice, aby tak dosáhly jí zamýšleného výsledku, a tudíž souladu s článkem 288 třetím pododstavcem SFEU (rozsudek ze dne 24. ledna 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, bod 24 a citovaná judikatura).

67 Je třeba rovněž zdůraznit, že zásada konformního výkladu vyžaduje, aby vnitrostátní soudy učinily vše, co spadá do jejich pravomoci s tím, že vezmou v úvahu veškeré vnitrostátní právo a použijí metody výkladu jím uznané, aby zajistily plnou účinnost dotčené směrnice a došly k výsledku, který bude v souladu s cílem sledovaným touto směrnicí (rozsudek ze dne 24. ledna 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, bod 27 a citovaná judikatura).

68 Jak Soudní dvůr rozhodl, požadavek konformního výkladu s sebou konkrétně nese i povinnost vnitrostátních soudů změnit případně ustálenou judikaturu, vychází-li z výkladu vnitrostátního práva, který je neslučitelný s cíli směrnice. Vnitrostátní soud se proto nemůže platně domnívat, že dotčené vnitrostátní ustanovení nelze vyložit v souladu s unijním právem pouze z toho důvodu, že toto ustanovení bylo předtím konstantně vykládáno v rozporu s unijním právem (rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, body 72 a 73, jakož i citovaná judikatura).

69 V projednávaném případě je na předkládajícím soudu, aby splnil svou povinnost vyplývající z unijního práva, která spočívá v tom, že ve světle zásad připomenutých ve třech předchozích bodech tohoto rozsudku ověří, zda je takový konformní výklad možný.

70 Za těchto okolností a co se týče nejprve případného přímého účinku článku 7 směrnice 2003/88, z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že ve všech případech, kdy se ustanovení směrnice z hlediska svého obsahu jeví jako bezpodmínečná a dostatečně přesná, jsou jednotlivci oprávněni dovolávat se jich před vnitrostátními soudy vůči státu, a to ať již v případě, že stát směrnici včas neprovedl do vnitrostátního práva, tak i v případě, že ji provedl nesprávně (rozsudek ze dne 24. ledna 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, bod 33 a citovaná judikatura). Mohou-li se dále jednotlivci dovolávat směrnice vůči státu, mohou tak učinit, ať již tento stát jedná jako zaměstnavatel, nebo jako veřejný orgán. V prvním i druhém případě je totiž třeba zabránit tomu, aby státu mohla plynout výhoda z toho, že porušuje unijní právo (rozsudek ze dne 24. ledna 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, bod 38 a citovaná judikatura).

71 Na základě těchto úvah Soudní dvůr připustil, že se jednotlivci mohou dovolávat bezpodmínečných a dostatečně přesných ustanovení směrnice zejména vůči členskému státu a všem jeho správním orgánům včetně decentralizovaných orgánů (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. srpna 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, bod 45 a citovaná judikatura).

72 Soudní dvůr přitom již rozhodl, že čl. 7 odst. 1 směrnice 2003/88 splňuje tato kritéria bezpodmínečnosti a dostatečné přesnosti vzhledem k tomu, že členským státům jednoznačně ukládá přesnou povinnost dosáhnout výsledku, která není vázána na žádnou podmínku, co se týče použití pravidla v ní obsaženého, spočívajícího v přiznání nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok v trvání nejméně čtyř týdnů každému pracovníkovi. Tento článek tak splňuje podmínky pro to, aby měl přímý účinek (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 24. ledna 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, body 34 až 36).

73 Pokud jde o čl. 7 odst. 2 uvedené směrnice, jak bylo připomenuto v bodě 44 tohoto rozsudku, toto ustanovení stanoví pro vznik nároku na finanční náhradu pouze ty podmínky, že pracovní poměr skočil a že pracovník nevyčerpal všechnu dovolenou za kalendářní rok, na kterou měl nárok ke dni ukončení tohoto poměru. Tento nárok je přiznán přímo uvedenou směrnicí a nezávisí na jiných podmínkách, než které jsou v ní výslovně stanoveny (v tomto smyslu rozsudek ze dne 12. června 2014, Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, bod 28). Uvedené ustanovení tak splňuje podmínky požadované k tomu, aby zakládalo přímý účinek.

74 V projednávaném případě je ve věci C-569/16 nesporné, že pan Bauer nevyčerpal do data svého úmrtí, jež bylo důvodem k ukončení pracovního poměru, který jej pojil s městem Wuppertal, všechnu placenou dovolenou za kalendářní rok, na kterou měl k tomuto dni nárok, a že uvedený zaměstnavatel má postavení decentralizovaného orgánu veřejné správy.

75 Vzhledem k tomu, že článek 7 směrnice 2003/88 splňuje podmínky požadované k tomu, aby zakládal přímý účinek, jak je uvedeno v bodech 72 a 73 tohoto rozsudku, vyplývá z toho, že pan Bauer nebo vzhledem k jeho úmrtí jeho dědic mají nárok, jak vyplývá z judikatury Soudního dvora připomenuté v bodech 70 a 71 tohoto rozsudku, aby jim město Wuppertal vyplatilo finanční náhradu za placenou dovolenou za kalendářní rok, na niž dotyčnému vznikl nárok podle uvedeného ustanovení a kterou nevyčerpal, přičemž vnitrostátní soudy jsou v tomto ohledu povinny nepoužít vnitrostátní právní úpravu, která by stejně jako právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení bránila vyplacení takové náhrady.

76 Pokud jde naopak o spor v původním řízení ve věci C-570/16 mezi M. Broßonn jakožto dědičkou zesnulého manžela a jeho bývalým zaměstnavatelem, V. Willmerothem, je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že směrnice nemůže sama o sobě zakládat povinnosti pro jednotlivce, a nelze se jí tedy jako takové vůči němu dovolávat. Rozšíření možnosti dovolávat se ustanovení neprovedené nebo nesprávně provedené směrnice na oblast vztahů mezi jednotlivci by totiž znamenalo přiznat Unii pravomoc s bezprostředním účinkem stanovovat povinnosti k tíži jednotlivců, ačkoli má tuto možnost pouze tam, kde má pravomoc přijímat nařízení (rozsudek ze dne 7. srpna 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, bod 42 a citovaná judikatura).

77 I jasné, přesné a bezpodmínečné ustanovení směrnice, která má přiznat práva nebo uložit povinnosti jednotlivcům, tak nemůže být jako takové uplatňováno v rámci sporu probíhajícího výlučně mezi jednotlivci (rozsudek ze dne 7. srpna 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, bod 43 a citovaná judikatura).

78 Jak již Soudní dvůr rozhodl, článku 7 směrnice 2003/88 se tedy nelze dovolávat ve sporu mezi jednotlivci, aby byl zaručen plný účinek nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok a nebyla použita ustanovení vnitrostátního práva, která jsou s ním v rozporu (rozsudek ze dne 26. března 2015, Fenoll, C-316/13, EU:C:2015:200, bod 48).

79 S ohledem na výše uvedené je třeba zadruhé posoudit oblast působnosti čl. 31 odst. 2 Listiny, aby bylo možné určit, zda se tohoto ustanovení, o němž bylo v bodech 52 až 63 tohoto rozsudku konstatováno, že se má vztahovat na takové situace, o jaké se jedná ve sporech v původním řízení, a že musí být vykládáno v tom smyslu, že brání takové právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, lze dovolávat v takovém sporu mezi jednotlivci, jako je spor ve věci C-570/16, s cílem dosáhnout u vnitrostátního soudu toho, že nepoužije uvedenou vnitrostátní právní úpravu a přizná dědicům zemřelého pracovníka na úkor jeho bývalého zaměstnavatele finanční náhradu za nevyčerpanou placenou dovolenou za kalendářní rok, na kterou měl tento pracovník podle unijního práva nárok k datu svého úmrtí.

80 V tomto ohledu je třeba připomenout, že nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok představuje základní zásadu sociálního práva Unie.

81 Tato zásada má původ jak v nástrojích, které členské státy vypracovaly na unijní úrovni, jako je Charta základních sociálních práv pracovníků Společenství zmiňovaná ostatně v článku 151 SFEU, tak v mezinárodních nástrojích, na kterých uvedené členské státy spolupracovaly nebo k nimž přistoupily. K nim patří Evropská sociální charta, jejímiž smluvními stranami jsou všechny členské státy, které přistoupily k jejímu původnímu znění, revidovanému znění či dvěma zněním rovněž zmíněným v článku 151 SFEU. Je třeba rovněž zmínit Úmluvu Mezinárodní organizace práce č. 132 ze dne 24. června 1970 o placené dovolené za kalendářní rok (revidovaná verze), která, jak Soudní dvůr uvedl v bodech 37 a 38 rozsudku ze dne 20. ledna 2009, Schultz-Hoff a další (C-350/06 a C-520/06, EU:C:2009:18), stanoví zásady uvedené organizace, které je třeba podle bodu 6 odůvodnění směrnice 2003/88 zohlednit.

82 Čtvrtý bod odůvodnění směrnice 93/104 v tomto ohledu konkrétně uvádí, že Charta Společenství o základních sociálních právech pracovníků v bodě 8 deklaruje, že každý pracující Unie má právo na roční placenou dovolenou, jejíž délka musí být postupně harmonizována v souladu s národní praxí (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. června 2001, BECTU, C-173/99, EU:C:2001:356, bod 39).

83 Článek 7 směrnice 93/104 a článek 7 směrnice 2003/88 tak samy o sobě nezavedly právo na placenou dovolenou za kalendářní rok, které má svůj původ zejména v různých mezinárodních právních instrumentech (obdobně viz rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, bod 75) a které má jakožto základní zásada sociálního práva Unie kogentní povahu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. března 2006, Robinson-Steele a další, C-131/04 a C-257/04, EU:C:2006:177, body 48 a 68), přičemž uvedená základní zásada zahrnuje, jak bylo připomenuto v bodě 58 tohoto rozsudku, právo na „placenou“ dovolenou za kalendářní rok jako takovou a s ním související nárok na finanční náhradu za dovolenou za kalendářní rok nevyčerpanou ke dni ukončení pracovněprávního poměru.

84 Článek 31 odst. 2 Listiny, který kogentně stanoví, že „každý pracovník“ má „právo“ na „každoroční placenou dovolenou“, a neodkazuje v tomto ohledu na rozdíl například od článku 27 Listiny, jehož se týkal rozsudek ze dne 15. ledna 2014, Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2), na „případ[y] a […] podmín[ky], které stanoví právo Unie a vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti“, tak odráží základní zásadu sociálního práva Unie, od které se lze odchýlit pouze za předpokladu, že jsou respektovány přísné podmínky stanovené v čl. 52 odst. 1 Listiny, a zejména podstata základního práva na placenou dovolenou za kalendářní rok.

85 Právo každého pracovníka na placenou dovolenou za kalendářní rok zakotvené v čl. 31 odst. 2 Listiny tak existuje jako právo kogentní a bezpodmínečné, přičemž k jeho bezpodmínečnosti není třeba, aby bylo konkretizováno v ustanoveních unijního či vnitrostátního práva, která pouze upřesňují konkrétní délku placené dovolené za kalendářní rok a případně určité podmínky pro její čerpání. Z toho vyplývá, že uvedené ustanovení samo o sobě zakládá pracovníkům právo uplatnitelné jako takové ve sporu proti jejich zaměstnavateli v situaci, na kterou se vztahuje unijní právo, a tudíž i Listina (obdobně viz rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, bod 76).

86 Pokud jde o situace, které spadají do oblasti působnosti čl. 31 odst. 2 Listiny, toto ustanovení má za následek, že vnitrostátní soud nesmí aplikovat takovou vnitrostátní právní úpravu, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, v důsledku které úmrtí pracovníka vede se zpětnou účinností ke ztrátě nároku na placenou dovolenou za kalendářní rok, který nabyl do data svého úmrtí, a tudíž ke ztrátě nároku na finanční náhradu, která ji nahrazuje jakožto majetková složka tvořící tento nárok, pro jeho dědice, a že se zaměstnavatelé nemohou dovolávat existence takové vnitrostátní právní úpravy, aby se vyhnuli zaplacení uvedené náhrady, k čemuž jsou vázáni v rámci povinnosti respektovat základní právo zaručené uvedeným ustanovením.

87 Co se týče účinku čl. 31 odst. 2 Listiny na zaměstnavatele v postavení jednotlivce, je třeba uvést, že i když čl. 51 odst. 1 Listiny stanoví, že její ustanovení jsou určena orgánům, institucím a jiným subjektům Unie v rámci dodržování zásady subsidiarity a členským státům pouze v případě, že uplatňují unijní právo, uvedený čl. 51 odst. 1 neřeší otázku, zda takoví jednotlivci mohou být případně přímo povinni respektovat určitá ustanovení uvedené Listiny, a nemůže být tudíž vykládán v tom smyslu, že takovou možnost systematicky vylučuje.

88 Především, a jak připomenul generální advokát v bodě 78 svého stanoviska, to, že určitá ustanovení primárního práva míří v prvé řadě na členské státy, nevylučuje, že by se mohly aplikovat ve vztazích mezi jednotlivci (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, bod 77).

89 Soudní dvůr již dále připustil, že zákaz stanovený v čl. 21 odst. 1 Listiny zakládá sám o sobě jednotlivcům právo uplatnitelné jako takové ve sporu proti jinému jednotlivci (rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, bod 76), aniž tomu čl. 51 odst. 1 Listiny brání.

90 Pokud jde konečně konkrétně o čl. 31 odst. 2 Listiny, je třeba zdůraznit, že právo každého pracovníka na každoroční placenou dovolenou z podstaty věci implikuje tomu odpovídající povinnost na straně zaměstnavatele, tj. povinnost poskytnout takovou dovolenou.

91 Pokud by nebylo možné vykládat vnitrostátní právní úpravu dotčenou ve věci v původním řízení v souladu s čl. 31 odst. 2 Listiny, předkládající soud bude muset v takové situaci, jako je situace ve věci C-570/16, zajistit v rámci svých pravomocí právní ochranu poskytnutou uvedeným ustanovením a její plný účinek tak, že uvedenou vnitrostátní právní úpravu případně neaplikuje (obdobně viz rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, bod 79).

92 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na druhou část otázky ve věci C-569/16, jakož i na druhou část první otázky a na druhou otázku ve věci C-570/16 odpovědět tak, že v případě nemožnosti vykládat takovou vnitrostátní právní úpravu, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, tak, aby byla v souladu s článkem 7 směrnice 2003/88 a čl. 31 odst. 2 Listiny, je vnitrostátní soud, jenž projednává spor mezi dědicem zemřelého pracovníka a bývalým zaměstnavatelem tohoto pracovníka, povinen nepoužít uvedenou vnitrostátní právní úpravu a zajistit, aby tento zaměstnavatel uvedenému dědici vyplatil finanční náhradu za placenou dovolenou za kalendářní rok, na niž uvedenému pracovníkovi vznikl nárok na základě uvedených ustanovení a kterou do data svého úmrtí nevyčerpal. Vnitrostátní soud má tuto povinnost na základě článku 7 směrnice 2003/88 a čl. 31 odst. 2 Listiny, pokud se jedná o spor mezi takovým dědicem a zaměstnavatelem v postavení orgánu veřejné správy, a na základě druhého z těchto ustanovení, pokud se jedná o spor mezi dědicem a zaměstnavatelem v postavení jednotlivce.

K nákladům řízení

93 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původních řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporům probíhajícím před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

1) **Článek 7 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/88/ES ze dne 4. listopadu 2003 o některých aspektech úpravy pracovní doby, jakož i čl. 31 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie musí být vykládány v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, podle níž v případě, že pracovní poměr zanikne z důvodu smrti pracovníka, zaniká nárok na placenou dovolenou za kalendářní rok nabytý na základě těchto ustanovení, kterou pracovník do data svého úmrtí nevyčerpal, bez nároku na finanční náhradu za tuto dovolenou, která by mohla přejít na dědice uvedeného pracovníka v rámci dědictví.**

2) **V případě nemožnosti vykládat takovou vnitrostátní právní úpravu, jako je právní úprava dotčená ve věcech v původním řízení, tak, aby byla v souladu s článkem 7 směrnice 2003/88 a čl. 31 odst. 2 Listiny, je vnitrostátní soud, jenž projednává spor mezi dědicem zemřelého pracovníka a bývalým zaměstnavatelem tohoto pracovníka, povinen nepoužít uvedenou vnitrostátní právní úpravu a zajistit, aby tento zaměstnavatel uvedenému dědici vyplatil finanční náhradu za placenou dovolenou za kalendářní rok, na niž uvedenému pracovníkovi vznikl nárok na základě uvedených ustanovení a kterou do data svého úmrtí nevyčerpal. Vnitrostátní soud má tuto povinnost na základě článku 7 směrnice 2003/88 a čl. 31 odst. 2**

Listiny, pokud se jedná o spor mezi takovým dědicem a zaměstnavatelem v postavení orgánu veřejné správy, a na základě druhého z těchto ustanovení, pokud se jedná o spor mezi dědicem a zaměstnavatelem v postavení jednotlivce.

Podpisy.